

ĐẠO ĐỨC TRONG QUAN HỆ GIA ĐÌNH DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA KINH TẾ THỊ TRƯỜNG

NGUYỄN THỊ THỌ^(*)

Cùng với quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá và đô thị hóa với quy mô và tốc độ ngày càng gia tăng, sự chuyển đổi nền kinh tế từ cơ chế tập trung, bao cấp sang kinh tế thị trường ở Việt Nam những năm gần đây đã tác động sâu sắc đến thiết chế gia đình - một thiết chế lâu đời và bền vững song cũng hết sức nhạy cảm với mọi biến đổi xã hội, và đặc biệt là tới đạo đức gia đình. Thực tế cho thấy, ngoài những tác động tích cực, kinh tế thị trường còn là một thách thức, một môi trường tiêu cực đối với đạo đức xã hội. Sự chuyển đổi nền kinh tế cùng lúc đã kéo theo những biến đổi trong văn hoá, đạo đức xã hội cũng như đạo đức gia đình. Những đợt sóng biến đổi nhiều mặt của xã hội đã dội vào gia đình, tác động đến đạo đức gia đình. Không ít những giá trị, những chuẩn mực đạo đức gia đình đang bị vi phạm, thể hiện lệch lạc.

Những tác động tích cực

Dưới tác động của kinh tế thị trường, quan hệ giữa các thành viên trong gia đình hiện nay có nhiều biến đổi tích cực. Lợi ích cá nhân được tôn trọng, tính độc lập tự chủ, sáng tạo của mỗi thành viên được khuyến khích phát triển. Mỗi quan hệ bình đẳng giữa vợ và

chồng là nét tiêu biểu của gia đình mới và có ảnh hưởng đến quan hệ giữa cha mẹ và con cái. Cha mẹ thông cảm, gần gũi con, tôn trọng quyền tự do và nhân cách của con, từ đó tạo điều kiện tháo gỡ mâu thuẫn, hiểu lầm dễ xảy ra giữa hai thế hệ. Trước đây tính ổn định của gia đình thường được đảm bảo bởi các quan hệ mang tính một chiều giữa chồng và vợ, giữa cha mẹ và con cái. Hiện nay sự chi phối của tính bình đẳng chiếm ưu thế. Hạnh phúc gia đình phụ thuộc rất nhiều vào sự tôn trọng và quan tâm lẫn nhau của các thành viên trong gia đình.

Trong quan hệ giữa cha mẹ và con cái, với các chuẩn mực đạo đức là *Từ* và *Hiếu*, dưới tác động của kinh tế thị trường, sự tăng trưởng của kinh tế, sự tạo điều kiện tối đa cho sự phát triển toàn diện của cá nhân, cha mẹ có nhiều điều kiện, cơ hội hơn để thể hiện tình thương yêu, trách nhiệm của mình đối với con cái cả về vật chất lẫn tinh thần. Từ lo cho hiện tại đến cả tương lai lâu dài của con. Cùng với đó, con cái cũng có điều kiện, cơ hội để thể hiện chữ hiếu của mình với ông bà, cha mẹ. Nhiều người con có chí khí, học rộng, tài cao, có

^(*) TS., Đại học Sư phạm Hà Nội.

địa vị trong xã hội đã lo được cho ông bà, cha mẹ một cuộc sống đầy đủ, giúp ông bà, cha mẹ thư thái an hưởng tuổi già. Rất nhiều gia đình trong điều kiện hiện nay, bên cạnh sự đầy đủ về vật chất vẫn giữ được sự ấm cúng về mặt tinh thần, đạo đức, giữ được nền nếp gia phong của gia đình, dòng họ và xây dựng gia đình thực sự trở thành giá đỡ, bệ phóng cho sự vươn cao và vươn xa một cách vững chắc của mỗi thành viên.

Trong *quan hệ vợ chồng* cũng vậy, dưới sự tác động tích cực của kinh tế thị trường, khi vị trí, vai trò của người vợ đã thay đổi so với trước đây thì những chuẩn mực đạo đức như *Tình nghĩa*, *Thủy chung*, *Hoà thuận* cũng có cơ sở vững chắc hơn. So với thời phong kiến xưa kia, quyền bình đẳng giữa nam và nữ trong gia đình hiện nay có bước tiến bộ rõ rệt. Hiến pháp nước ta có những điều luật rõ ràng khẳng định quyền bình đẳng về mọi mặt của phụ nữ. Luật hôn nhân và gia đình ban hành năm 1959 với nhiều lần sửa đổi, bổ sung đã ngày càng cụ thể hoá chặt chẽ hơn về quyền hạn, trách nhiệm của các thành viên trong gia đình. Nếu trước đây, khi nói đến chung thủy, thường yêu cầu cao đối với người vợ “chính chuyên một chồng”, thì hiện nay chung thủy được đặt ra cho cả vợ và chồng, nó như một đòi hỏi mà cả hai phải cùng nhau thực hiện để duy trì tổ ấm của mình. Trước đây, khi nói đến hoà thuận, cũng thường là sự đòi hỏi cao hơn đối với người phụ nữ, thì hiện nay, cũng vẫn là “nhấn nhẹn để trong ấm ngoài êm”, nhưng họ đã nhận được sự chia sẻ nhiều hơn từ phía người chồng và dư luận xã hội, họ được thể hiện chính kiến, quan điểm đúng của mình với người chồng trong những điều kiện thích hợp....

Quan hệ anh chị và em, với những chuẩn mực đạo đức là *Hoà thuận*, *Đễ* cũng có những biểu hiện biến đổi tích cực dưới tác động của kinh tế thị trường. Nhiều gia đình dù mải lo làm ăn, mải lo mưu sinh, nhưng ông bà, cha mẹ vẫn không quên dạy cho con cháu những giá trị đạo đức truyền thống của gia đình, của dân tộc trong quan hệ anh chị em với nhau; nhiều gia đình dù giàu có hay nghèo khó về vật chất nhưng con cái sống vẫn có tình có nghĩa với nhau, sẵn sàng chia ngọt sẻ bùi, cùng giúp nhau để vươn lên trong cuộc sống. Có những gia đình, bố mẹ không còn thì anh chị vẫn thay bố mẹ để lo cho các em, và ngược lại cũng có rất nhiều người em biết nghe lời anh chị, hoà thuận, có ý chí và biết vươn lên trong cuộc sống.

Những tác động tiêu cực

Trong quan hệ giữa cha mẹ và con cái, chuẩn mực đạo đức *Từ*, *Hiếu* của gia đình Việt Nam hiện nay cũng đang chịu những tác động tiêu cực không nhỏ từ mặt trái của kinh tế thị trường. Về *Từ*, lòng yêu thương, sự hy sinh của cha mẹ dành cho con cái, cũng biến đổi rất rõ. Có nhiều gia đình sinh ít con, lại có điều kiện kinh tế nên thường nuông chiều con quá mức, làm cho con lười lao động, ham hưởng thụ, tự tư tự lợi, quen thói ngang ngược, ý chí yếu ớt, nông cuồng, tư tưởng chủ nghĩa vị kỷ, thiếu tinh thần trách nhiệm với xã hội, dễ bị lợi dụng, mê hoặc, cuối cùng đi vào con đường phạm tội. Ở một số gia đình giàu có thường chiều con bằng cách thoả mãn tiền bạc hay những nhu cầu mà con cái đặt ra, bất chấp nhu cầu đó là chính đáng hay không. Những việc làm như vậy của cha mẹ đã vô tình tạo ra tính ích kỷ cho con cái, khiến chúng chỉ biết

tiêu tiền mà không cần biết xuất xứ cũng như giá trị của những đồng tiền đó. Chính sự quan tâm không chu đáo, hay ít quan tâm của nhiều bậc cha mẹ, cùng với tình trạng văn hoá phẩm đồi trụy không được kiểm soát chặt chẽ trên thị trường đã dẫn tới tình trạng trẻ em hư trong xã hội ngày một tăng.

Báo *An ninh thế giới* số 751, ra ngày 29/4/2008, trong bài “Còn tuổi ‘ò mai m’ mà đã dậy mùi giang hồ” đã nêu lên “Chỉ trong quý I/2008 đã có hơn 100 vụ ở thành phố Hồ Chí Minh, từ những mâu thuẫn nhỏ, từ những ghen tuông của tuổi học trò đã dẫn tới xích mích xung đột gây thương tích, thậm chí đã có vụ gây ra tử vong” (3). Nhiều gia đình, cha mẹ thường bận rộn với công việc, thời gian dành cho con cái và quản lý chúng rất ít, thậm chí nhiều cha mẹ đi làm từ sáng sớm đến tận khuya mới trở về nhà. Đối với một số người, trách nhiệm quan tâm đến con cái còn được hiểu một cách lệch lạc, đơn thuần chỉ là việc cung cấp đầy đủ về vật chất rồi gửi con vào nhà trường hoặc thả lỏng việc quản lý trong môi trường xã hội. Một bộ phận gia đình thái quá lại quản thúc con một cách quá khắt khe, nghiêm cấm con, cách ly con khỏi môi trường xã hội, bạn bè; đánh đập, chửi mắng... làm cho con hoặc là sợ hãi, nhút nhát, hoặc lì lợm, bướng bỉnh, bất cần. Trong hoàn cảnh đó, các em dễ bỏ nhà, lang thang và rơi vào các tệ nạn xã hội.

Nhiều gia đình bố mẹ hy vọng rất nhiều vào con cái, thông qua việc mong muốn con cái thành đạt làm rạng rỡ tổ tông, nhưng thiếu phương thức giáo dục phù hợp, khoa học, thiếu đối thoại với con cái, để chúng mang tâm trạng bị ép buộc, bức bách khi không đạt được những yêu cầu quá cao, bố mẹ mắng mỏ,

thêm vào đòn roi, không chú ý đến tính tự tôn và tình cảm của con khiến tâm hồn trẻ bị chai sạn, nảy sinh tâm lý phản đối, căm thù gia đình và xã hội, và từ đó dẫn đến tình trạng lo nhiều mà kết quả thu được lại rất ít.

Bên cạnh *Từ*, thì *Hiếu* cũng chịu những tác động tiêu cực từ kinh tế thị trường. Trong điều kiện kinh tế thị trường, nhiều gia đình con cái đã thực hiện rất tốt trách nhiệm và bổn phận của mình đối với cha mẹ. Tuy nhiên, cũng không ít gia đình con cái đã dường như xa lạ với chữ hiếu. Chương trình thời sự Đài truyền hình Việt Nam tối 19/11/2008 đã đưa tin hình ảnh người con trai đánh đập, hành hạ, ngược đãi mẹ ruột của mình, là một hiện tượng báo động về chữ hiếu. Đó là một bộ phận những người chỉ biết đến bản thân mình, chỉ biết đến sự thoả mãn nhu cầu vật chất của mình mà quên đi hoặc cố tình không thực hiện bổn phận làm con. Không ít người già trở nên cô đơn, xa lạ ngay trong chính ngôi nhà của mình. Trên thực tế, nhiều người con đã có thái độ bất nhân, bất nghĩa, thiếu tôn trọng hoặc có hành vi hỗn láo, vô đạo đức với cha mẹ. Một số người coi việc nuôi dưỡng, chăm sóc cha mẹ như một gánh nặng. Một số người khác lại nghĩ rằng, chỉ cần đóng góp tiền bạc để nuôi dưỡng cha mẹ là đã làm tròn bổn phận của người con. Có những gia đình kinh tế khó khăn, điều kiện vật chất eo hẹp nên không có hoặc thường lảng tránh việc chăm sóc cha mẹ. Nhưng cũng có những người rất giàu có thì lại báo hiếu chỉ bằng cách thuê những người xa lạ về chăm sóc cha mẹ, để cha mẹ sống trong buồn tủi, cô đơn.

Trong quan hệ vợ chồng, những chuẩn mực đạo đức như *Tình nghĩa*,

Thủy chung, Hoà thuận ở đâu đó cũng đang bị xáo trộn. Chủ nghĩa cá nhân, vị kỷ đang phát triển, dẫn đến sự không ổn định và thiếu bền vững của nhiều cuộc hôn nhân. Quan niệm về đạo đức trong hôn nhân hiện nay cũng đang biến đổi. Xu hướng thực dụng, vụ lợi trong hôn nhân xuất hiện khá nhiều. Những cuộc hôn nhân không xuất phát trên cơ sở của tình yêu mà trên cơ sở của sự tính toán vì lợi nhuận, vì tiền bạc... đang ngày càng gia tăng, cùng với đó là tình trạng ly hôn và bạo hành gia đình. Theo thống kê của các cơ quan chức năng “từ năm 2000 đến 2005, tòa án các địa phương trong cả nước đã thụ lý và giải quyết sơ thẩm 352.047 vụ án liên quan đến lĩnh vực hôn nhân gia đình, trong đó có tới 186.054 vụ ly hôn;... Riêng Hà Nội giai đoạn 1997-2005, trong số 7.372 vụ ly hôn thì có tới 1/3 số vụ do người vợ không chịu nổi sự ngược đãi của chồng... Nguyên nhân bạo hành gia đình dẫn đến ly hôn chiếm tới 60%” (4, tr.8).

Quan hệ anh chị em trong gia đình, được coi là máu mủ ruột thịt, thiêng liêng không gì thay thế được, cũng đang có những biểu hiện biến đổi tiêu cực. Bên cạnh phần lớn các gia đình vẫn duy trì được những nét đẹp của nền nếp gia phong, em kính anh, anh nhường em thì cũng có một bộ phận không nhỏ gia đình anh chị em bất hoà, cãi vã, kiện tụng, chém giết lẫn nhau tranh giành của cải. Khi bị đồng tiền chi phối, khi giá trị vật chất lấn át giá trị tinh thần thì nhiều người đã mất cả nhân tính, đã xâm hại cả những giá trị đạo đức cốt lõi nhất của con người - giá trị đạo đức trong gia đình. Những câu chuyện đau lòng về đạo đức gia đình, những vụ kiện cáo, tranh giành, chém giết lẫn nhau giữa

những người thân trong gia đình đang diễn ra ở nhiều nơi, đang gây ra những tổn thất, ảnh hưởng không nhỏ tới đời sống cá nhân và sự phát triển của xã hội. Ví dụ minh chứng là trường hợp báo *Khuyến học và Dân Trí* ngày 26/4/2006 đưa tin: "Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội đã mở phiên tòa xét xử và tuyên phạt tử hình đối với bị cáo Nguyễn Đức Thuận ở tổ 36 phường Ngọc Thụy, quận Long Biên, thành phố Hà Nội về tội “giết người” theo điều 93 Bộ luật hình sự. Người mà Thuận giết là chị gái của mình. Nguyên nhân là do mâu thuẫn nảy sinh từ việc phân chia quyền sử dụng đất thừa kế do bố mẹ để lại” (5).

Một số vấn đề đặt ra

Đạo đức gia đình Việt Nam đã và đang biến đổi dưới tác động của những chuyển biến xã hội và giao lưu văn hoá, trong điều kiện kinh tế thị trường. Có những khía cạnh biến đổi theo xu hướng tích cực, nhưng cũng có những biến đổi lại cản trở chính quá trình phát triển của gia đình. Sự biến đổi đó đang đặt ra một số vấn đề đối với sự nghiệp xây dựng đạo đức gia đình ở nước ta hiện nay:

Thứ nhất, làm thế nào để vừa phát triển kinh tế thị trường làm cơ sở cho sự phát triển xã hội, vừa khắc phục được những tác động tiêu cực của quy luật thị trường đối với đạo đức nói chung và đạo đức gia đình nói riêng.

Thứ hai, trong điều kiện kinh tế thị trường, dân chủ và kỷ cương là hai yếu tố thống nhất tạo ra động lực cho sự phát triển xã hội và đạo đức gia đình. Tuy vậy, ở nước ta hiện nay, dân chủ và kỷ cương đang bộc lộ những hạn chế nhất định. Mâu thuẫn giữa tình trạng hạn chế của dân chủ, kỷ cương và yêu cầu của xây dựng đạo đức gia đình cần

được nhận thức và giải quyết phù hợp với điều kiện hiện nay.

Thứ ba, việc đáp ứng các nhu cầu về vật chất và tinh thần cho mỗi thành viên trong gia đình còn hạn chế, gây khó khăn nhất định cho việc hình thành các chuẩn mực đạo đức gia đình.

Thứ tư, giáo dục là nhân tố tác động trực tiếp đến sự hình thành và phát triển đạo đức gia đình. Nhưng giáo dục đạo đức gia đình chưa được quan tâm đúng mức, không được tiến hành đồng bộ, không được phối hợp có hiệu quả trên phạm vi toàn xã hội. Mâu thuẫn giữa những hạn chế của hiện trạng nhận thức vai trò và phối hợp hành động giữa các chủ thể giáo dục đạo đức gia đình với yêu cầu giáo dục đạo đức gia đình đang cần được giải quyết.

Thứ năm, kinh tế thị trường và quá trình hiện đại hoá xã hội tất yếu đòi hỏi những giá trị, những chuẩn mực đạo đức hiện đại tương ứng. Tuy vậy, mâu thuẫn giữa truyền thống và hiện đại là vấn đề không thể không tính đến, không thể không giải quyết nhằm thúc đẩy sự hình thành và phát triển đạo đức gia đình ở nước ta hiện nay.

Từ những vấn đề đặt ra đối với việc xây dựng đạo đức gia đình Việt Nam trong điều kiện hiện nay, có thể lưu tâm đến một số nhóm giải pháp sau:

1. Đẩy mạnh việc tạo lập các điều kiện kinh tế - xã hội thuận lợi cho sự hình thành và phát triển đạo đức gia đình

Trong nhóm giải pháp này, trước hết, cần *tăng cường vai trò điều tiết của Nhà nước đối với kinh tế thị trường*. Vì, thực chất của cơ chế thị trường có sự điều tiết của Nhà nước là ở chỗ, Nhà nước quản lý, điều tiết thị trường bằng pháp luật, chính sách, kế hoạch và các

đòn bẩy kinh tế nhằm kích thích tính năng động của mỗi người trong hoạt động làm giàu chính đáng cho bản thân, gia đình và xã hội, tạo cơ sở cho sự phát triển cùng chiều giữa đạo đức và kinh tế.

Thứ hai, khuyến khích phát triển kinh tế gia đình. Theo quan điểm duy vật lịch sử, xã hội loài người tồn tại và phát triển là do ba loại sản xuất quy định: Sản xuất ra con người, sản xuất ra của cải vật chất và sản xuất ra đời sống tinh thần, trong đó sản xuất vật chất mang tính quyết định. Bởi vậy, hoạt động kinh tế là chức năng tự nhiên của mọi gia đình, trong mọi thời đại; do đó, khuyến khích phát triển kinh tế gia đình là cơ sở cho việc xây dựng và phát triển đạo đức gia đình. K. Marx đã từng viết: “tiền đề đầu tiên của mọi sự tồn tại của con người, và do đó là tiền đề của mọi lịch sử, đó là: Người ta phải có khả năng sống đã rồi mới có thể 'làm ra lịch sử'. Nhưng muốn sống được thì trước hết cần phải có thức ăn, thức uống, nhà ở, quần áo và một vài thứ khác nữa” (6, tr.39-40).

Thứ ba, phát huy dân chủ và kỷ cương tạo điều kiện cho xây dựng đạo đức và đạo đức gia đình. Cần xây dựng, ban hành, tổ chức tuyên truyền, triển khai thi hành các luật, văn bản dưới luật liên quan đến gia đình, đạo đức gia đình; cung cấp các kiến thức và kỹ năng sống cho các thành viên gia đình, tổ chức tuyên truyền sâu rộng trong xã hội với các hình thức hoạt động phong phú, hiệu quả.

Thứ tư, tăng cường đáp ứng nhu cầu văn hoá, tinh thần cho mỗi gia đình, hướng mỗi thành viên của gia đình đến những giá trị chân, thiện, mỹ, góp phần xây dựng và giáo dục đạo đức gia đình.

2. Đẩy mạnh công tác giáo dục đạo đức gia đình đáp ứng yêu cầu của đổi mới đất nước trong điều kiện kinh tế thị trường

Trước hết, cần *nâng cao nhận thức cho toàn xã hội về vai trò của gia đình, đạo đức gia đình*. Vấn đề này tưởng như đã được giải quyết, bởi trong các văn kiện của Đảng và Nhà nước vấn đề gia đình đã được khẳng định, được đặt vào đúng vị trí của nó. Song về mặt thực tiễn thì vẫn còn nhiều bất cập, trong nhiều gia đình, đặc biệt là các gia đình trẻ, bản thân những người làm bố, làm mẹ cũng không có hiểu biết nhiều về đạo đức gia đình và vai trò của đạo đức gia đình trong sự phát triển của xã hội.

Thứ hai, *xác lập và đẩy mạnh giáo dục hệ chuẩn mực đạo đức gia đình hiện đại trên cơ sở kế thừa có chọn lọc những giá trị đạo đức gia đình truyền thống*. Trong xây dựng những chuẩn mực đạo đức gia đình mới, chúng ta cũng phải chú ý đến việc kế thừa những truyền thống đạo đức tốt đẹp của dân tộc. Bên cạnh đó, cần xây dựng tinh thần dân chủ, bình đẳng, sự tôn trọng cá nhân trong ứng xử giữa vợ và chồng, nam và nữ, giữa cha mẹ và con cái, giữa thế hệ già và thế hệ trẻ. Đạo đức gia đình trong điều kiện mới trước tiên thể hiện ở tình yêu thương chân thành, gắn bó với nhau; hỗ trợ, giúp đỡ, chia sẻ vui buồn cho nhau; có trách nhiệm giữa các thành viên trong gia đình trên cơ sở quan hệ tình nghĩa tự nhiên, ruột thịt sâu nặng. Những gia đình đã có gia phong cần kế thừa bằng việc thường xuyên ôn lại truyền thống, khuyên nhủ, động viên con em phấn đấu theo bước cha anh, tự hào về cha anh và xứng đáng với cha anh như một giá trị làm người. Những gia đình chưa có gia phong thì phải biết tạo dựng gia phong

bằng sự phấn đấu của tất cả mọi thành viên, mà trước hết là ông bà, cha mẹ. Trong xây dựng đạo đức gia đình mới cần chú ý nhiều hơn nữa tới việc xây dựng những mối quan hệ tốt đẹp giữa các thành viên trong gia đình nhìn từ góc độ tâm lý và tình cảm. Vì, các yếu tố vật chất, điều kiện sinh hoạt vật chất có ảnh hưởng rất lớn đến mức sống của mỗi gia đình, nhưng các yếu tố tâm lý, tình cảm lại có giá trị quan trọng để xây dựng gia đình hạnh phúc, êm ấm.

Bước vào cơ chế thị trường, đạo đức gia đình bị thử thách, nhất là “cái nghĩa”. Gia phong mới cần gìn giữ truyền thống của cha ông về cái nghĩa: nghĩa gia tộc, nghĩa cha con, nghĩa vợ chồng, nghĩa thầy trò, nghĩa bạn bè. Trong cái nghĩa ấy, nổi lên điều quan trọng nhất là lòng biết ơn.

Thứ ba, *tăng cường kết hợp vai trò của gia đình, nhà trường và các tổ chức xã hội, tôn giáo trong giáo dục đạo đức gia đình*. Xây dựng đạo đức gia đình không chỉ từ phía gia đình, mà còn cần có sự phối hợp của nhà trường và các tổ chức xã hội, tôn giáo để tạo nên sức mạnh tổng hợp cho việc xây dựng và hoàn thiện đạo đức gia đình. Nhưng giáo dục đạo đức trong gia đình phải luôn là công việc đầu tiên và hết sức quan trọng, nhằm tạo tiền đề xuất phát cho giáo dục đạo đức trong nhà trường và ngoài xã hội. Các quy ước, quy chế, điều lệ của các tổ chức xã hội đều có những quy phạm đạo đức góp phần điều chỉnh hành vi của con người trong quan hệ với nhau và với xã hội. Các tổ chức tôn giáo cũng có vai trò trong việc hoàn thiện đạo đức của mỗi cá nhân nói riêng và xây dựng đạo đức gia đình nói chung. Trong giáo lý của các tôn giáo chủ yếu là những tư tưởng đạo đức tích cực đối với

xã hội và gia đình. Chúng ta cần theo gương Chủ tịch Hồ Chí Minh, sử dụng tất cả những gì mà con người sáng tạo ra, có giá trị tích cực để xây đắp hạnh phúc cho con người.

Với những giải pháp đồng bộ như trên sẽ góp phần xây dựng đạo đức gia đình ngày càng tốt đẹp, phù hợp với sự vận động và phát triển của xã hội trong điều kiện mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Thọ. Xây dựng đạo đức gia đình ở nước ta hiện nay. H.: Chính trị quốc gia, 2011.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI. H.: Chính trị quốc gia, 2011.
3. *An ninh thế giới*, số 751, ngày 29/4/2008.
4. *Phụ nữ Việt Nam*, số 139, ngày 20/11/2006.
5. *Khuyến học và Dân Trí*, ngày 26/4/2006
6. C.Mác và Ph.Ăngghen: Toàn tập. H.: Chính trị quốc gia, 1995.
7. Nguyễn Thế Long. Truyền thống gia đình và bản sắc dân tộc Việt Nam (Tập 1: Truyền thống đạo đức). H.: Văn hóa thông tin, 2006.

(tiếp theo trang 37)

+ Hoạt động thực tập sư phạm là điều kiện cần thiết để học viên sư phạm quân sự nắm kiến thức lịch sử, lí luận dạy học bộ môn một cách sâu sắc và sáng tạo, vì vậy cần tổ chức tốt và có hiệu quả hoạt động thực tập sư phạm cho học viên hàng năm.

+ Tổ chức các hội thi về nghiệp vụ sư phạm và thực hành nghiệp vụ sư phạm thường xuyên để rèn luyện kỹ năng và bồi dưỡng ý thức nghề nghiệp cho học viên sư phạm quân sự.

- Thường xuyên phát huy vai trò chủ thể của người học trong quá trình tự bồi dưỡng năng lực dạy học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Hữu Châu. Những vấn đề cơ bản về chương trình và quá trình dạy học. H.: Giáo dục, 2004.
2. Colin Rose, Malcolm J. Nicholl. Kỹ năng học tập siêu tốc thế kỷ XXI. H.: Tri thức, 2009.
3. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI. H.: Chính trị quốc gia, 2011.
4. Tạo nguồn, "chuẩn hóa" giảng viên trẻ .
<http://www.qdnd.vn/QDNDSite/vi-vn/75/43/4/39/39/130231/Default.aspx>